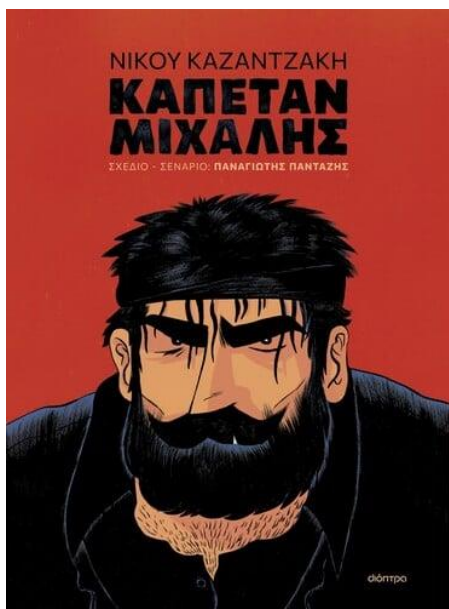

El capità Mikhalis de Nikos Kazantzakis convertit en una novel·la gràfica magistral per Pan Pan

M. Hulot

Traducció: Jaume Almirall

Una altra de les novel·les més conegudes de Nikos Kazantzakis, *El capità Mikhalis* (1953), ha estat objecte d'una versió en còmic. Arran de la seva publicació, a finals de l'any passat, el periodista M. Hulot entrevistava l'autor, Panagiotis Pandazís (Pan Pan); l'entrevista es va publicar a la revista digital lifo.gr el 18 de novembre de 2023: <https://www.lifo.gr/culture/design/o-kapetan-mihalis-toy-nikoy-kazantzaki-egine-ena-aristoyrgimatiko-graphic-novel-apo>

Νίκου Καζαντζάκη, *Καπετάν Μιχάλης*. Σχέδιο-σενάριο: Παναγιώτης Πανταζής. Αθήνα: Διόπτρα, 2023. 168 σελ.

Capità Mikhalis de Nikos Kazantzakis. Il·lustracions i guió: Panagiotis Pandazís. Atenes: Dioptra. 2023. 168 pàgs.

El capità Mikhalis, una de les últimes obres de Kazantzakis, és una de les novel·les eminents de la literatura neogrega. El llibre es va publicar per primera vegada el 1953, i el 2022 ha estat publicat per Dioptra en una edició extraordinària, amb nova portada, caràcters tipogràfics especialment dissenyats, textos introductoris i annex, que ofereixen més detalls relatius a l'obra en si i a l'època en què va ser escrita. També l'editorial Dioptra ha publicat la novel·la gràfica que ha realitzat Panagiotis Pandazís (Pan Pan) amb il·lustracions i guió d'ell mateix: una de les publicacions més completes del gènere que s'hagin fet mai a Grècia.

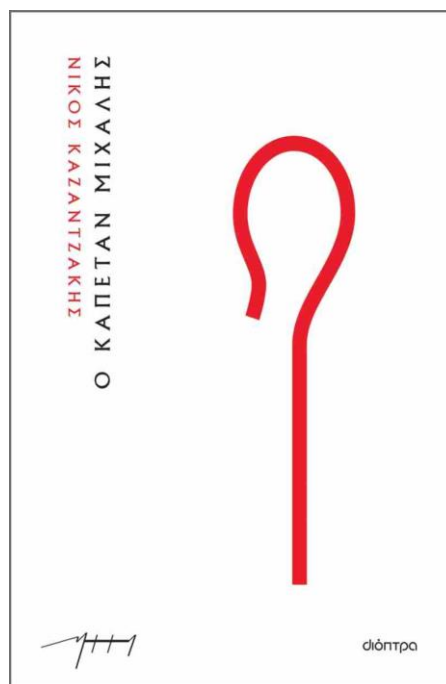
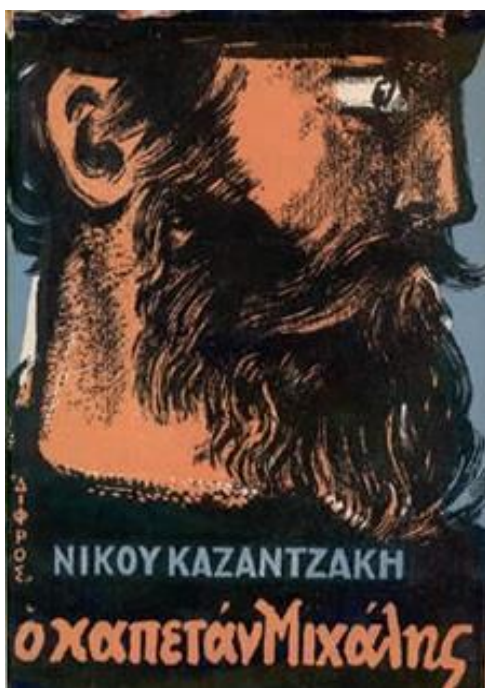
El **capità Mikhalis**, el personatge central del llibre, és un guerrer ferotge i rebel que ha jurat que anirà vestit de negre, sense afaitar i sense riure, fins que Creta no sigui

alliberada. Però quan troba Eminé, la dona del seu amic de sang¹ Nurí Bei, el domina «un dimoni» que, malgrat els seus esforços, no aconsegueix treure's del cap.

L'argument se situa al 1889, en el període de la Revolució de Creta, en un món de ferocitat, la moral del qual, completament diferent de l'actual, té unes regles determinades per la lluita contra la servitud i la rudesia, segons ho imposa el sentit de la revolució; els fets són reals (el capità Mikhalis va ser construït segons la figura del pare de l'autor), n'hi ha força d'imaginari, però tots creen caràcters potents.

A mesura que la tensa situació entre otomans i cristians a l'illa provoca esdeveniments que conduiran a la revolució de 1889, el capità Mikhalis ha de buscar la llibertat en un altre sector...

En el seu conjunt, *El capità Mikhalis* és la novel·la gràfica més completa que ha creat fins ara Pan Pan, amb un discórrer sorprenent i unes vinyetes fascinants que traslladen perfectament el món i l'atmosfera que Kazantzakis plasma en el seu llibre.

Portades de la primera edició de *El capità Mikhalis* (Difros, 1953) i de la més recent (Dioptra, 2022)

¹ L'autor usa aquí el terme *αδελφοποιτός*, i més avall la forma emprada a Creta, *αδελφοχτός*, que designen (com també *σταυραδεφός*) un «germà per pacte de sang», és a dir un amic amb el qual s'estableix una relació especialment profunda, una amistat que es pot formalitzar ritualment per intercanvi de sang o de juraments.

Ja havies traslladat altres novel·les al format de novel·la gràfica. ¿Com ha estat de diferent, aquesta vegada?

La principal diferència és que a *En els secrets del pantà* feia l'adaptació del guió Iannis Rangos.² Per a *El capità Mikhalis* m'he ocupat no només de la il·lustració sinó també del guió, amb Iorgos Gussis fent d'editor. No hi ha ni punt de comparació, però tanmateix he gaudit més de dissenyar la roba dels grecs i dels turcs.

¿Quins elements van atraure el vostre interès?

La facilitat de Kazantzakis per construir caràcters a partir de subtils matisos de les seves conductes. Aquest també era el major repte per al trasllat de la novel·la a còmic: els pensaments íntims, les passions que actuen entre bastidors i contra els principis que regeixen els comportaments de tothom en un primer pla. Algunes escenes són tan riques que voldria tenir el luxe de dedicar-los el seu propi llibre.

¿Quins preparatius et calia fer per esbossar l'escenari de la Creta de l'època?

Vaig llegir sobre el període, sobre el comportament de la gent, la seva quotidianitat, per entendre què és ficció de Kazantzakis i què és històricament exacte; no per seguir això últim, sinó per tenir una imatge més global a fi de poder construir l'univers del meu còmic. Vaig buscar llibre amb fotografies de l'època i grups de Facebook. Em va ser un gran descans el fet que Kules³ i les impressionants muralles d'Iràklío es trobin en un excepcional estat de conservació: la forma dels baluards podria estar treta de qualsevol campanya d'Aphex Twin. I, naturalment, vaig visitar Iràklío dues vegades, perquè cap investigació no es pot comparar amb caminar i respirar l'aire del lloc.

¿Què és el que et va causar major impressió en el capità Mikhalis com a personatge? ¿És un heroi bo, o malvat, segons els pressupòsits actuals?

Segons els pressupòsits actuals és... un tipus inacceptable. És una figura patriarcal extrema que ho esclafa tot al seu pas. Només té una regla: només és acceptable allò que pot contribuir a la llibertat de Creta, cap plaer no està justificat. Kazantzakis mostra que no pot decidir-se entre la seva admiració per les heroïcitats del seu pare i la crítica envers ell.

¿Quins temes tracta l'obra de Kazantzakis? ¿Has introduït canvis en la teva obra?

Veiem una interpretació dramatitzada del pare de Nikos Kazantzakis en el llindar de la Revolució de Creta de 1889. Tot gira al voltant del fet que Creta no és lliure, fins que el capità Mikhalis coneix per primera vegada a la vida l'amor, que naturalment mai no

² Es refereix a la versió en còmic de la novel·la homònima d'Alki Zei, de 1937, publicada el 2018 per l'editorial Polaris. La novel·la, dirigida al públic juvenil, com la majoria de les de l'autora, està ambientada en les campanyes militars que van enfrontar grecs i búlgars pel control de Macedònia entre 1904 i 1908.

³ El nom Kules designa el gran baluard que va ser construït pels venecians, al segle XVI, com a part de les fortificacions que protegien el port d'Iràklío (la ciutat cretenca que en la tradició catalana s'anomena Càndia).

s'anomena com a tal sinó com a «dimoni», en el millor dels casos. Aquí les coses es compliquen perquè el seu desig es gira cap a la dona de l'«amic de sang» i rival del seu temor als otomans, Nuri Bei.

A continuació tot es complica encara més. La novel·la original ofereix un context més de conjunt de la situació de la Creta de l'època; jo, per raons d'economia —una pàgina de novel·la correspon generalment a més pàgines de còmic— vaig haver de muntar-ho bastant. M'he mantingut fidel a la trama, senzillament miro els fets des del 2023 i trio d'il·luminar-los en conseqüència.

¿Hi ha una interpretació teva del llibre de Kazantzakis?

Sí, però l'única cosa que puc dir sense fer *spoiler* és que per a mi és obvi que el capità Mikhalis no és un heroi, sinó una persona oprimida pel patriarcat que, al seu torn, oprimeix.

¿Quant de temps t'ha ocupat fins a acabar?

Uns quinze mesos.

20

Una pàgina de la novel·la gràfica *Capità Mikhalis*.